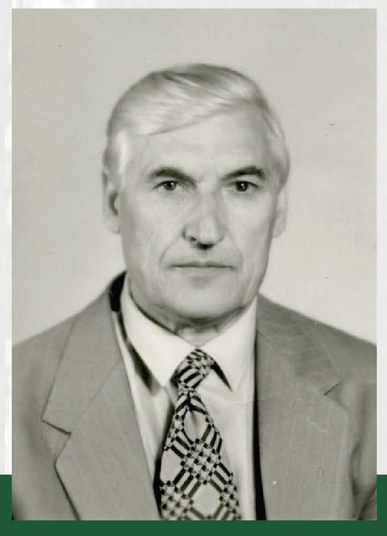

STASYS STUNGURYS

Stasys Stungurys gimė 1929 m. sausio 6 d. Skaudvilės miestelyje (Tauragės aps.). Baigęs Skaudvilės gimnaziją, 1948–1951 m. studijavo Vilniaus valstybiniame pedagoginiame institute logiką, psichologiją ir lietuvių kalbą. 1951 m. buvo pašalintas iš paskutinio kurso, nes atsisakė stoti į komjaunimą. Tais pačiais metais įstojo į Juozo Tallat-Kelpšos aukštesniąją muzikos mokyklą, kurią baigė 1955 m. Po Stalino mirties, sušvelnėjus režimui, 1954 m. baigė paskutinį studijų kursą ir Vilniaus valstybiniame pedagoginiame institute.

Dar studijuodamas muzikos mokykloje, 1952–1954 m. dirbo Lietuvos valstybinėje filharmonijoje choro artistu. 1956–1957 m. dirbo Valstybiniame televizijos ir radijo komitete, dainavo televizijos ir radijo vokaliniame ansamblyje.

S. Stungurys dešiniajame sniego tvirtovės lange. 1940 m. kovo 26 d. Tauragės aps., Skaudvilė. *Iš S. Stungurio asmeninio archyvo*

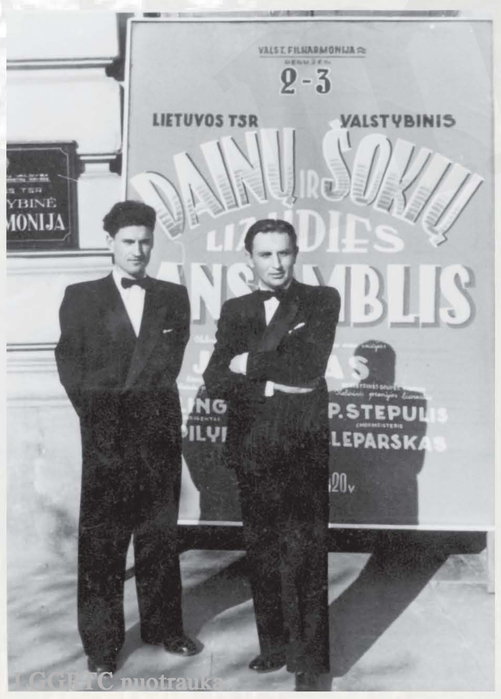

Valstybinės filharmonijos choro solistai S. Stungurys (kairėje) ir Vytautas Girdzijauskas prie filharmonijos. 1953 m. *Iš S. Stungurio asmeninio archyvo*

Baigus Vilniaus pedagoginio instituto logikos, psichologijos ir lietuvių kalbos studijas. 1954 m. birželio mėn. *Iš S. Stungurio asmeninio archyvo*

Į rezistencinę veiklą S. Stungurys įsitraukė jaunystėje. Būdamas paauglys, 1942–1944 m. padėjo broliui Tauragės apskrityje gabenti antinacinę literatūrą. 1952–1953 m. bendradarbiavo Žemaičių apygardos partizanų pogrindžio leidinyje, per ryšininkus perduodavo savo straipsnelius tautine tematika. Jis rinko partizanų poeziją, pagal šias eiles su bendraminčiais kūrė dainas. S. Stungurys buvo suimtas 1957 m. gruodžio 14 d. Kaltintas tuo, kad 1956 m. įstojo į Nacionalinio liaudies fronto organizaciją ir parašė jos programą (nujausdamas provokaciją jos nerašė), užsiėmė antitarybine agitacija perrašinėdamas ir platindamas partizanų eilėraščius, nuo 1954 m. rašė antitarybinį kūrinį „Laisvės kovų keliais – per kraują į laisvę“. Organizaciją KGB užsakymu bandė sukurti provokatorius. 1958 m. birželio 9–14 d. vykęs LSSR Aukščiausiasis teismas pagal BK 58-10 str. 1 d. ir 58-11 str. nuteisė S. Stungurį 7 metams nelaisvės. Bausmę atliko Komijos ir Mordovijos lageriuose.

Suimto S. Stungurio nuotrauka iš baudžiamosios bylos. 1957 m. *Iš Lietuvos ypatingojo archyvo*

Lietuvių politinių kalinių krepšinio komanda „Gabija“. S. Stungurys – ketvirtas iš kairės. 7-asis lageris, Sasnovkos gyvenvietė (Mordovija). 1962 m. *Iš S. Stungurio asmeninio archyvo*

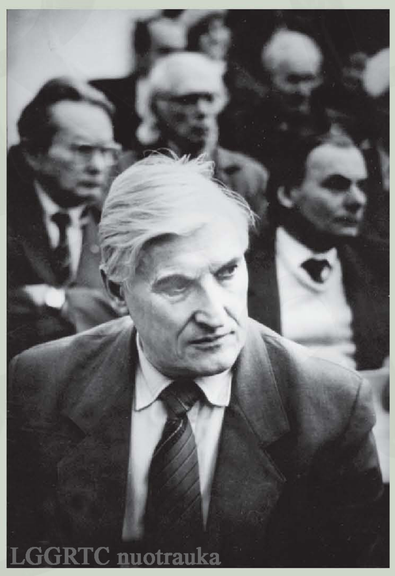

Buvusių politinių kalinių sambūryje Vilniuje. 1989 m. *Iš S. Stungurio asmeninio archyvo*

Naujųjų metų šventėje Komunalinio ūkio projektavimo instituto darbuotojų vaikams. Apie 1980 m. *Iš S. Stungurio asmeninio archyvo*

1964 m. S. Stungurys grįžo į Lietuvą. 1965–1971 m. dirbo Vilniaus skaičiavimo mašinų gamykloje darbininku, 1972–1977 m. – Komunalinio ūkio ministerijoje Raštvedybos skyriuje, rašė į leidinį „Komunalinis ūkis“, 1978–1990 m. – Komunalinio ūkio projektavimo institute Raštvedybos skyriuje. Vadovavo Vilniaus skaičiavimo mašinų gamyklos kraštotyros būreliui, redagavo kraštotyros sienlaikraštį. Nors ir stebimas KGB įsitraukė į pogrindinę veiklą. Nuo 1972 m. „Lietuvos katalikų bažnyčios kronikoje“, „Aušroje“, „Perspektyvose“, „Laisvės šauklyje“ ir kituose pogrindžio leidiniuose buvo spausdinami jo straipsniai, pasirašyti slapyvardžiais K. Jakšys, S. K., J. A., Tautvydas, Tarutis, J. Jankus ir Taučius, S. Beržinis, J. Rauba, P. Vareikis, A Švaistas, „Tautiečiai“, Vilniaus inteligentai, Lietuvių kalbos gynimo iniciatyvinė grupė ir kt. Straipsniams medžiagą rinkti jam padėjo bendražygis Albertas Zvicevičius.Daugelis pogrindyje išspausdintų S. Stungurio straipsnių buvo ištisai skaitomi arba komentuojami „Laisvosios Europos“, Vatikano ir „Amerikos balso“ lietuviškose radijo laidose, perspausdinami lietuvių išeivijos spaudoje.

S. Stungurys 1974 m. į lietuvių kalbą išvertė didelę dalį Aleksandro Solženicyno knygos „Gulago salynas“. Taip pat jo išversta Andrejaus Sacharovo knyga „Mano šalis ir pasaulis“ buvo išspausdinta „Perspektyvose“. Į lietuvių kalbą jis išvertė Jungtinių Tautų žmogaus teisių deklaraciją. S. Stungurys priklausė Lietuvos Helsinkio grupei.

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, 1990–1991 m. dirbo energetikos ministro patarėju, iki 1997 m., kol išėjo į pensiją, – Vyriausybės patarėju. 1994–1998 m. vadovavo Genocido ir rezistencijos tyrimo, aukų rėmimo ir atminimo įamžinimo fondui. 1996–1997 m. buvo Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro leidžiamo žurnalo „Tautos atmintis“ vienas redaktorių, šiame žurnale publikavo daug savo straipsnių. S. Stungurys buvo produktyvus kūrėjas, jo straipsniai buvo spausdinami įvairioje Lietuvos spaudoje.

1998 m. pasirodė jo knyga „Saulėtekio linkui“, į kurią sudėti straipsniai, publikuoti pogrindinėje spaudoje, atsiminimai apie disidentinę veiklą.

2006 m. išleista knyga „Ilgesio žodžiai iš gulago: Komija ir Mordovija 1958–1964 metai“, kurioje išspausdinti jo laiškai, rašyti artimiesiems iš lagerių 1958–1964 m. 2007 m. išleista jo straipsnių ir apybraižų rinktinė „Rūškano laiko godos“.

2001 m. rugpjūčio 22 d. Lietuvos Respublikos Prezidento dekretu apdovanotas Vyčio Kryžiaus ordino Riterio kryžiumi.

Parengė Arvydas Gelžinis